

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ระหว่างพิจารณาคดีต่อศาล

การพิพากษาคดีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในประเทศไทย หรือต่างประเทศนั้น จำต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่จะมาเป็นพยาน เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งการคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิแก่ประชาชนที่เข้ามาเป็นพยานในคดีอาญา โดยไม่ว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมในคดีเป็นโจทก์ จำเลย หรือผู้เสียหาย เป็นต้น จึงต้องให้มีมาตรการในการคุ้มครองพยานเพื่อให้การสืบพยานเป็นไปอย่างสงบเรียบร้อย และคำนึงถึงสวัสดิภาพ และความปลอดภัยเป็นสำคัญ ดังนั้นศาลจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองพยาน โดยเฉพาะในชั้นพิจารณาคดีเป็นอย่างมาก โดยบทบาทของศาลในการคุ้มครองพยานเป็นลักษณะที่ไม่ใช่การให้ความคุ้มครองแก่พยานโดยตรง แต่อาจมีคำสั่ง หรือการกระทำที่มีผลกระทบต่อมาตรการคุ้มครอง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่อาจต้องมีการติดตามดูแลคุ้มครอง เพื่าระวังภัยอันตรายให้แก่พยาน และการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานได้

4.1 ปัญหาการคุกคามข่มขู่พยานบุคคลที่มาเบิกความในคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีต่อศาล

การคุ้มครองพยานนั้น ศาลอาจมีบทบาทในลักษณะของการคุ้มครองพยานทางอ้อม หากการกำหนดให้การกระทำใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของพยาน เป็นความผิดและต้องรับโทษทางอาญา¹ ทำให้ศาลสามารถนำบทบัญญัติดังกล่าวมาปรับใช้ เพื่อพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดได้ การกำหนดโทษผู้กระทำความผิดในลักษณะนี้ ถือว่าเป็นเรื่องของการคุ้มครองกระบวนการได้ความจริงจากพยานบุคคล บทบัญญัติความรับผิดชอบประมวลกฎหมายอาญา สามารถแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ การกระทำต่อพยานหลักฐานโดยตรง และการกระทำต่อบุคคลทั่วไป นอกจากบทบัญญัติในเรื่องการคุ้มครองพยานตามประมวลกฎหมายอาญานี้แล้ว ยังมีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กำหนดว่าเมื่อมีการกระทำความผิดต่อพยานไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดตาม

¹ มนินนา สุทธิพงษ์เกียรติ. (2552). *การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา : ศึกษากรณีบทบาทศาลยุติธรรม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 30.

กฎหมายใดก็ตาม เช่น การทำร้ายร่างกาย การข่มขืนใจ การจู่ใจ เป็นต้น ก็ต้องนำประมวลกฎหมายอาญามาลงโทษผู้กระทำความผิดดังกล่าว

การกระทำการอันเป็นการคุกคามพยานบุคคล (Witness Intimidation) โดยไม่ให้พยานให้ถ้อยคำหรือเบิกความ หรือให้พยานเบิกความเท็จ โดยจะมีบุคคลผู้เกี่ยวข้องในการกระทำการคุกคามพยาน คือผู้กระทำการคุกคามพยาน กับพยานผู้ถูกคุกคาม ซึ่งการคุกคามพยานนั้นเป็นการกระทำด้วยการข่มขู่ บังคับใช้กำลัง หรือทำให้พยานเกิดความหวาดกลัวด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม ซึ่งผู้กระทำต้องการขัดขวางไม่ให้พยานให้ถ้อยคำ เบิกความ หรือเบิกความเท็จต่อเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศที่ได้บัญญัติในเรื่องการคุกคามพยานไว้ หากพิจารณาหลักกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีมาตรการในการคุ้มครองพยานในทางกระบวนการพิจารณา โดยศาลจึงต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นสำคัญ ซึ่งบางครั้งหากมีการคุกคามพยานในชั้นพิจารณาโดยจำเลยหรือพวกพ้องหรือผู้ร่วมกระทำผิดของจำเลย (ซึ่งมักจะปรากฏตัวในศาล เพื่อที่จะข่มขู่คุกคามพยาน ทำให้พยานหวาดกลัว และไม่กล้าที่จะเบิกความ) ศาลอาจมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หรือการเรียกประกันสูงขึ้น (High Bail) ถือเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยป้องกันไม่ให้มีการคุกคามพยานได้

ส่วนในกฎหมายประเทศอังกฤษ ได้มีการกำหนดบทบัญญัติอันเป็นความผิดไว้ใน Criminal Justice and Public Order Act 1994 โดยมีฐานความผิด คือ ความผิดฐานข่มขู่ คุกคามพยาน (Intimidating a Witness) ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดมาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยานเพื่อป้องกันการคุกคามพยานได้มีดังนี้

- 1) การใช้ฉากรกั้น
- 2) การสืบพยานโดยใช้การถ่ายทอดทางโทรทัศน์วงจรปิด
- 3) การพิจารณาสืบพยานโดยลับ
- 4) การถอดวิกและเสื้อคลุม
- 5) การใช้วิดีโอเทปบันทึกคำให้การของพยานก่อนพิจารณาคดี
- 6) การซักถามพยานผ่านทางคนกลาง และ
- 7) การให้ความช่วยเหลือทางการสื่อสาร

อีกทั้งกฎหมายของประเทศอังกฤษยังมีมาตรการปกปิดพยาน (Witness Anonymity) โดยการปกปิดพยานนั้น จะนำไปเพื่อความจำเป็นในการคุ้มครองภัยอันตรายที่จะเกิดแก่บุคคล ทรัพย์สิน และต่อผลประโยชน์ สาธารณะด้วย โดยเป็นการให้อำนาจศาลในการดำเนินมาตรการเพื่อปกปิดรูปพรรณสัณฐาน

ของพยานในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา เนื่องจากศาลถือเป็นองค์ที่ดีที่สุด ในการที่จะตัดสินว่าคำสั่งมีความเหมาะสมกับคดีหรือไม่ และมาตรการใดที่ควรนำมาใช้เพื่อรับประกันการปกปิดพยาน

แต่จากการศึกษากฎหมายของประเทศไทย พบว่าไม่มีบทบัญญัติความผิดทางอาญาในเรื่องของการคุกคามพยาน ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยตรง ที่จะนำมาปรับใช้กับการกระทำดังกล่าว ซึ่งการที่ศาลจะพิจารณาลงโทษผู้กระทำการคุกคามพยาน ศาลจะนำหลักเรื่องการใช้ให้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 มาปรับใช้เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งถือว่าเป็นผู้ก่อให้พยานกระทำความผิดตามกฎหมาย ทำให้พยานไม่ให้พยานให้ถ้อยคำ หรือเบิกความ หรือให้พยานเบิกความเท็จด้วยวิธีการคุกคามพยาน เนื่องจากการกระทำความผิดตามมาตรา 84² มีพฤติการณ์ในการกระทำความผิดที่กว้างมาก คือ การใช้ บังคับ ชูเชิญ จ้าง วานหรือยุยงส่งเสริม หรือด้วยวิธีอื่นใด จึงสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ เมื่อศาลจะลงโทษผู้ที่กระทำความผิดนั้น ศาลจะต้องดูพฤติการณ์ของผู้ถูกระทำเป็นหลักในการพิจารณาลงโทษ คือ

ประการแรก การกระทำการคุกคามพยานบุคคล เพื่อขัดขวางไม่ให้พยานมาให้ถ้อยคำ หรือมาแล้วไม่ให้ถ้อยคำในชั้นสอบสวน โดยหากถูกข่มขู่ไม่มาให้ถ้อยคำเป็นพยานจะถือว่ามีความผิดฐานขัดขืนคำบังคับ ตามกฎหมายของพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน ไม่มาให้ถ้อยคำในการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168³ แต่หากมาที่สถานีตำรวจแล้วแต่ขัดขืนไม่ให้ถ้อยคำต่อเจ้าพนักงาน จะถือว่ามีความผิดฐานขัดขืนคำบังคับตามกฎหมายของพนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวน ตามประมวล

² ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 84 บัญญัติว่า ผู้ใดก่อให้ผู้อื่นกระทำความผิดไม่ว่าด้วยการใช้ บังคับ ชูเชิญ จ้าง วานหรือยุยงส่งเสริม หรือด้วยวิธีอื่นใด ผู้นั้นเป็นผู้ใช้ให้กระทำความผิด

ถ้าความผิดมิได้กระทำลงไม่ว่าจะเป็นเพราะผู้ถูกใช้ไม่ยอมกระทำ ยังไม่ได้กระทำ หรือเหตุอื่นใด ผู้ใช้ต้องระวางโทษเพียงหนึ่งในสามของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

ถ้าผู้ถูกใช้ได้กระทำความผิดนั้น ผู้ใช้ต้องรับโทษเสมือนเป็นตัวการ และถ้าผู้ถูกใช้เป็นบุคคลอายุไม่เกินสิบแปดปี ผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ ลูกจ้างหรือผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของผู้ใช้ ผู้ที่มีฐานะยากจน หรือผู้ต้องพึ่งพาผู้ใช้เพราะเหตุป่วยเจ็บ หรือไม่ว่าทางใด ให้เพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้ใช้กึ่งหนึ่งของโทษที่ศาลกำหนดสำหรับผู้นั้น

³ ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 168 บัญญัติว่า ผู้ใดขัดขืนคำบังคับตามกฎหมายของพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดีหรือพนักงานสอบสวน ซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กฎหมายอาญา มาตรา 169⁴ ผู้กระทำการคุกคามพยานถือเป็นผู้ใช้ให้ผู้อื่น (พยาน) ขัดขืนคำสั่งบังคับของเจ้าพนักงานให้มาให้ถ้อยคำ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168 หรือ 169 ประกอบมาตรา 84

ประการที่สอง การคุกคามพยานบุคคล เพื่อขัดขวางไม่ให้พยานมาศาล หรือไม่มาเบิกความต่อศาล กรณีนี้ผู้กระทำความผิดกระทำการคุกคามพยานจนส่งผลให้พยานไม่มาศาล จะถือว่าพยานนั้นขัดขืนหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาให้ถ้อยคำ ให้มาเบิกความในการพิจารณาคดี ซึ่งถือเป็นการกระทำความผิดต่อศาล ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 170⁵ กรณีที่หากพยานมาศาลแล้ว แต่ไม่ยอมเบิกความต่อศาล ถือว่าพยานขัดขืนคำสั่งของศาลให้สาบาน ปฏิญาณให้ถ้อยคำ หรือเบิกความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 171⁶ ฉะนั้น ผู้กระทำการคุกคามพยานจะถือเป็นผู้ใช้ให้ผู้อื่นไม่มาศาลตามหมาย หรือคำสั่งของศาล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 170 ประกอบมาตรา 84 หรือขัดขืนคำสั่งของศาลในการเบิกความต่อศาล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 171 ประกอบมาตรา 84

ประการสุดท้าย การกระทำการคุกคามพยานบุคคล เพื่อให้เบิกความเท็จต่อศาล กรณีนี้ผู้คุกคามกระทำการคุกคามพยานจนส่งผลให้พยานเบิกความเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล โดยการเบิกความของพยานนี้อาจเป็นการให้ถ้อยคำต่อศาล โดยตัวผู้เบิกความเองหรือโดยตอบคำถามของศาล หรือตอบคำถามของทนายความ หากความเท็จนั้นเป็นข้อสำคัญในคดี พยานก็จะมี ความผิดฐานเบิกความเท็จ และหากได้เบิกความเท็จในการพิจารณาคดีอาญา พยานก็ต้องระวางโทษหนักขึ้นด้วย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 177⁷ ดังนั้น ผู้กระทำการคุกคามพยานจึงต้องรับผิดชอบโดยถือเป็นผู้ใช้ให้ผู้อื่นเบิกความเท็จ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 177 ประกอบมาตรา 84

⁴ ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 169 บัญญัติว่า ผู้ใดขัดขืนคำสั่งตามกฎหมายของพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดีหรือพนักงานสอบสวน ซึ่งให้ส่งหรือจัดการส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใด ให้สาบาน ให้ปฏิญาณ หรือให้ถ้อยคำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

⁵ ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 170 บัญญัติว่า ผู้ใดขัดขืนหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาให้ถ้อยคำ ให้มาเบิกความ หรือให้ส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใดในการพิจารณาคดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

⁶ ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 171 บัญญัติว่า ผู้ใดขัดขืนคำสั่งของศาลให้สาบาน ปฏิญาณ ให้ถ้อยคำหรือเบิกความ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

⁷ ประมวลกฎหมายอาญา

กรณีที่ถูกกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้กระทำการคุกคามพยานจะมีความผิดฐานข่มขืนใจผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 309⁸ ด้วย เนื่องจากตามมาตรา 309 นั้น มีองค์ประกอบของการกระทำคือ การบังคับใจผู้อื่นให้เขาต้องกระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยวิธีการคือการทำให้กลัวว่าจะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้น หรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้าย ซึ่งโดยลักษณะของการคุกคามพยานนั้น ข่มขืนใจได้ว่าเป็นการบังคับใจผู้อื่น โดยเป็นการบังคับใจพยานให้ไม่ไปให้ถ้อยคำ หรือไม่ไปเบิกความ หรือไปเบิกความเท็จ ด้วยวิธีการที่ทำได้ ๆ ที่ทำให้พยานเกิดความหวาดกลัว นอกจากนี้ หากเป็นการกระทำผิดอาญาต่อผู้อื่น เพราะเหตุที่ผู้ถูกกระทำนั้น จะมาเป็นพยาน ผู้กระทำผิดจะถูกเพิ่มอัตราโทษตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 23⁹ อีกด้วย

การพิจารณาลงโทษผู้กระทำการคุกคามพยาน เพื่อขัดขวางไม่ให้พยานไปให้ถ้อยคำ ไม่ให้ไปเบิกความ หรือทำให้พยานเบิกความเท็จ ไม่มีบทบัญญัติโดยตรงทั้งตามประมวลกฎหมายอาญา หรือตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ที่จะนำมาลงโทษผู้กระทำความผิด ได้กำหนดเป็นเพียงเหตุเพิ่มโทษเท่านั้น การพิจารณาลงโทษของศาลจะเป็นการนำบทบัญญัติความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาปรับใช้ ซึ่งอาจเกิดปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของการลงโทษผู้คุกคามพยาน ที่จะเอาผิดกับตัวผู้คุกคาม โดยถือเป็นผู้ใช้ให้กระทำความผิดได้ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากการจะเอาผิดกับผู้ใช้

มาตรา 177 บัญญัติว่า ผู้ใดเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล ถ้าความเท็จนั้นเป็นข้อสำคัญในคดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

⁸ ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 309 บัญญัติว่า ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียงหรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้นหรือจำยอมต่อสิ่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดตามวรรคแรกได้กระทำโดยมีอาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป หรือได้กระทำเพื่อให้ผู้ถูกข่มขืนใจทำ ถอน ทำให้เสียหาย หรือทำลายเอกสารสิทธิอย่างใด ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้ากระทำโดยอ้างอำนาจอั้งยี่หรือชองโจร ไม่ว่าอั้งยี่หรือชองโจรนั้นจะมีอยู่หรือไม่ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท

⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

มาตรา 23 บัญญัติว่า ผู้ใดกระทำความผิดอาญาต่อบุคคลใดเพราะเหตุที่บุคคลนั้น สามัญภริยาผู้นุภาพารีหรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นจะมา หรือได้มาเป็นพยาน ต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ กึ่งหนึ่ง

จะต้องพิสูจน์ถึง 2 ขั้นตอน โดยพิสูจน์ทั้งการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิด และการก่อให้เกิดการกระทำความผิดของผู้ใช้ หรือการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดที่เกิดขึ้นโดยผู้ใช้

ผู้เขียนมีความเห็นว่า จากปัญหาการข่มขู่คุกคามพยาน พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 นั้น ไม่ได้กำหนดว่าการข่มขู่คุกคามถือเป็นการกระทำความผิด ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะว่าควรที่จะบัญญัติให้การกระทำที่เป็นการข่มขู่คุกคามบุคคล อันเนื่องมาจากจะมาเป็นพยานให้ข้อเท็จจริงต่อเจ้าพนักงาน ในกระบวนการยุติธรรมเป็นความผิดไว้โดยเฉพาะ โดยบัญญัติความผิดฐานคุกคามพยานขึ้นเพิ่มเติม ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6 วรรคสี่ ซึ่งมีหลักเกณฑ์วางไว้ว่า “ผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการข่มขู่ บังคับ ใช้อำนาจ หรือทำให้พยานเกิดความหวาดกลัวด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม เพื่อให้พยานให้ถ้อยคำ เบิกความ หรือเบิกความเท็จต่อเจ้าพนักงาน ถือเป็นการกระทำที่คุกคามพยานต้องรับโทษตามมาตรา 21” เพื่อให้ศาลสามารถนำบทบัญญัติดังกล่าวมาพิจารณาลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดอันเป็นการคุกคามต่อพยานได้โดยตรง ซึ่งจะสามารถนำมาปรับใช้เพื่อคุ้มครองพยานได้ในคดีทุกประเภท

4.2 ปัญหาการกำหนดฐานความผิดและโทษทางอาญาในเรื่องการคุกคามข่มขู่พยาน

การใช้มาตรการคุ้มครองพยาน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ศาลยังมีบทบาทในการพิจารณาลงโทษต่อผู้กระทำความผิดต่อพยานด้วย ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดบทบัญญัติความผิดอาญาเกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อพยานไว้ โดยอาจแยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่หนึ่ง การกระทำอันเป็นการเปิดเผยความลับของพยาน¹⁰ เป็นการกระทำอันเป็นการเปิดเผย ซึ่งความลับต่าง ๆ ของพยาน ไม่ว่าจะเป็นชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่น ที่ทำให้

¹⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

มาตรา 21 บัญญัติว่า ผู้ใดเปิดเผยความลับที่เกี่ยวกับสถานที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพหรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามัญภริยา ผู้บุพการีผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดความปลอดภัยตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 หรือมาตรา 11 โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นไม่ได้รับความปลอดภัยต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวได้รับอันตรายแก่กาย หรือจิตใจ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวได้รับอันตรายสาหัส ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

สามารถระบุดำพยานได้ จากการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 21 นั้น แต่เป็นเพียงพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ก็ถือว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมายแล้ว และก็ต้องถูกลงโทษตามบทกำหนดโทษ อีกทั้งหากการกระทำดังกล่าวเป็นเหตุให้บุคคลใด ๆ ได้รับความเสียหายแก่กาย หรือจิตใจ หรือได้รับความเสียหายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย ผู้กระทำก็ต้องรับโทษเพิ่มขึ้นตามแต่ละกรณีด้วย

ลักษณะที่สอง การกระทำความผิดอาญาต่อบุคคลใด เพราะเหตุที่บุคคลนั้น สามิ ภริยา ผู้บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้น จะมาหรือได้มาเป็นพยาน¹¹ สำหรับลักษณะของการกระทำนี้เป็นการกระทำที่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา โดยมีพฤติการณ์ที่เป็นการขัดขวางบุคคลที่จะเข้ามาเป็นพยานในคดีอาญา ซึ่งพฤติการณ์ในการกระทำความผิดนั้นอาจจะเป็นการทำให้ถึงแก่ความตาย ร่างกาย สติหรือประสาท หรือทรัพย์สิน เป็นต้น ผู้กระทำความผิดก็ต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญา

ในเรื่องของการกำหนดบทลงโทษในการกระทำความผิดฐานคุกคามข่มขู่พยาน สอดคล้องกับ ทฤษฎีการลงโทษ ซึ่งทฤษฎีนี้มีหลักว่าการกระทำความผิดก่ออาชญากรรมขึ้นนั้นมิได้ทำความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังทำความเสียหายทำลายความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย โดยที่รัฐจะต้องเข้ามาป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด และมีหน้าที่ในการลงโทษผู้กระทำความผิด และดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดเพื่อให้สังคมปลอดภัย และใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง เพราะเป็นทฤษฎีที่ใช้วิธีลงโทษอย่างหนักต่อผู้ที่กระทำความผิด เพื่อไม่ให้ผู้ที่กระทำความผิดเข็ดหลาบ และไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก โดยการลงโทษจะต้องมุ่งผลในการป้องกัน ซึ่งผลของการลงโทษก่อให้เกิดการข่มขวัญ ยับยั้ง 2 ลักษณะ คือ การข่มขวัญยับยั้งโดยทั่วไป เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อข่มขวัญ หรือป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นในสังคมกระทำความผิดแบบเดียวกัน เพราะเกรงกลัวต่อการลงโทษ และการข่มขวัญยับยั้งเฉพาะราย เป็นการลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำความผิดนั้นกลัวต่อการลงโทษ และไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก อีกทั้งยังเป็นการป้องกันอาชญากรรม และมุ่งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ การทำให้ผู้กระทำความผิดหมดโอกาสที่จะกระทำความผิดขึ้นได้ โดยการลงโทษนั้นจะต้องคำนึงถึงการแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อหาสาเหตุการกระทำผิดและแนวทางในการแก้ไข เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษขึ้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขตัวผู้กระทำความผิด

¹¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

มาตรา 23 บัญญัติว่า ผู้ใดกระทำความผิดอาญาต่อบุคคลใด เพราะเหตุที่บุคคลนั้น สามิ ภริยา ผู้บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นจะมา หรือได้มาเป็นพยาน ต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ กึ่งหนึ่ง

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาถึงบทลงโทษของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ตามมาตรา 21 วรรคแรกนั้น ผู้เขียนเห็นว่าสำหรับความผิดฐานเปิดเผยความลับของพยาน มีบทลงโทษที่ไม่รุนแรงนัก ซึ่งมีบทลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท อีกทั้งเมื่อเปรียบเทียบกับความผิดฐานเปิดเผยความลับ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 322¹² กำหนดโทษไว้ให้จำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท จะเห็นว่ามีความใกล้เคียงกันมากในเรื่องของโทษจำคุก โดยที่คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานเปิดเผยความลับ โดยทั่วไปนั่นคือ สิทธิส่วนตัวของบุคคล แต่สำหรับการกระทำความผิดในการเปิดเผยความลับของพยานนอกจากเป็นเรื่องกระทำต่อสิทธิส่วนตัวของพยานยังเป็นการกระทำ ซึ่งกระทบต่อ กระบวนการยุติธรรมทางอาญ่อีกด้วย โดยทำให้พยานบุคคล ซึ่งมีความสำคัญต่อการพิสูจน์ ความจริงในคดีอาจได้รับ หรือได้รับภัยอันตราย และอาจส่งผลให้ไม่มีพยานบุคคลมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีได้

การกำหนดบทลงโทษดังกล่าวย่อมไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ทางด้านทฤษฎีวิทยา ด้านการกระทำความผิดของผู้ต้องหาได้ ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้มีการตระหนักถึงสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา โดยเรียกร้องให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น และเรียกร้องให้มีการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยองค์การสหประชาชาติได้กำหนดฐานความผิดหนึ่ง ซึ่งคล้ายคลึงกันกับบทบัญญัติตามกฎหมายของประเทศไทย คือการไม่ต้องแสดงเอกสารใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ในการคุ้มครองพยาน โดยมีส่วนได้ส่วนเสียในเสรีภาพของบุคคล และการเปิดเผยข้อมูลนั้นจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลผู้เกี่ยวข้องในโครงการคุ้มครองพยาน ได้กำหนดบทลงโทษไว้ค่อนข้างสูงคือโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี เป็นต้น

จากการศึกษาถึงบทลงโทษในเรื่องการข่มขู่คุกคามพยาน ผู้เขียนเห็นว่าในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 21 นั้น ยังไม่มีบทบัญญัติที่จะนำมาลงโทษในฐานการกระทำความผิดเกี่ยวกับการข่มขู่คุกคามพยานแต่อย่างใด ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้ว่า เมื่อมีผู้กระทำความผิดฐานการข่มขู่คุกคามพยานแล้ว จะนำบทลงโทษใดมาปรับใช้กับการกระทำความผิด ซึ่งในพระราชบัญญัติดังกล่าว ก็ไม่มีบทบัญญัติในฐานความผิดการข่มขู่คุกคามพยานไว้ จึงเกิดเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการกำหนดฐานความผิดและโทษทางอาญาในเรื่องการข่มขู่คุกคามพยาน

¹² ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 322 บัญญัติว่า ผู้ใดเปิดเผยหรือเอาจดหมาย โทรเลข หรือเอกสารใด ๆ ซึ่งปิดผนึกของผู้อื่นไป เพื่อล่วงรู้ข้อความก็ดี เพื่อนำข้อความในจดหมาย โทรเลขหรือเอกสารเช่นว่านั้นออกเปิดเผยก็ดี ถ้าการกระทำนั้นน่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการพิจารณากำหนดบทลงโทษเสียใหม่ให้มีความเหมาะสมต่อลักษณะการกระทำความผิดมากขึ้น กล่าวคือ เมื่อได้เพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 6 วรรคสี่ ในเรื่องการกระทำความผิดฐานคุกคามข่มขู่พยาน ตามที่ผู้เขียนเสนอแนะไว้ในหัวข้อที่ 4.1 แล้ว นั้น เมื่อพิจารณาบทลงโทษในการกระทำความผิดในฐานการข่มขู่คุกคามพยานแล้ว เห็นว่าบทลงโทษในมาตรา 21 วรรคแรกนั้นมีอัตราโทษที่เบาเกินไป ซึ่งไม่สามารถที่จะทำให้ผู้ที่กระทำความผิดเกรงกลัวต่อกฎหมายได้ ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะว่า ให้เพิ่มอัตราโทษในมาตรา 21 วรรคแรก¹³ โดยสามารถเทียบเคียงบทลงโทษในความผิด ที่อยู่ในหมวดความผิดต่อเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม คือ ความผิดในการทำลายพยานหลักฐาน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 184 คือแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 21 วรรคแรก โดยให้เพิ่มโทษเป็น “ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวที่จะกระทำความผิดฐานข่มขู่พยาน ไม่ให้ผู้กระทำความผิดในเรื่องนี้อีก

4.3 ปัญหาการกำหนดหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานกรณีจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองพยาน

จากการที่พยานผู้ที่จะเข้ามาเป็นพยานในคดีอาญาที่ไม่ได้รับความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความปลอดภัยทางร่างกายหรือจิตใจ หน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองพยานดังกล่าวให้ได้รับความปลอดภัย เพื่อเป็นหลักประกันในการเข้ามาเป็นพยานของประชาชนทั่วไป โดยวิธีการที่หน่วยงานของรัฐต่าง ๆ อาจกระทำเพื่อความปลอดภัยของพยานนั้น คือ การจัดสถานที่อยู่ใหม่ให้ปลอดภัย ไม่เปิดเผยชื่อของพยานต่าง ๆ ที่เข้ามาเป็นพยานให้ หรือกรณีอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร เป็นต้น

องค์กรศาล ถือเป็นองค์กรหนึ่งที่มีอำนาจพิจารณาใช้มาตรการทั่วไป โดยการร้องขอความคุ้มครองจากศาลพยานจะต้องร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจชำระคดีหรือศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่ที่บุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองมีที่อยู่ ในกรณีที่เป็นกรณีเร่งด่วนการร้องขอความคุ้มครองต่อศาลที่มีเขตอำนาจนั้น

¹³ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

มาตรา 21 วรรคแรก บัญญัติว่า ผู้ใดเปิดเผยความลับที่เกี่ยวกับสถานที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามัญริยา ผู้บุพการีผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดความปลอดภัยตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 หรือมาตรา 11 โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้น ไม่ได้รับความปลอดภัย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

อาจจะไม่ทันการ พยานก็สามารถร้องขอต่อศาลอาญาได้¹⁴ เมื่อพยานได้มาร้องขอต่อศาลแล้วศาลต้องไต่สวนคำร้องเป็นการลับและให้เฉพาะผู้ร้อง ทนายความของผู้ร้อง พยาน และบุคคลที่ได้รับอนุญาตจากศาล เข้าฟังการพิจารณาคดีได้¹⁵

เมื่อศาลไต่สวนคดีดังกล่าวแล้ว เมื่อเห็นว่ามิเหตุอันเชื่อได้ว่า พยานอาจได้รับอันตราย จากการเข้ามาเป็นพยาน ในคดีนี้ ศาลจะดำเนินการจัดให้พยานหรือบุคคลดังกล่าวอยู่ในความคุ้มครอง ศาลต้องกระทำด้วยความรอบคอบ และคำนึงถึงความเหมาะสมแก่สถานะ และสภาพของพยาน ซึ่งวิธีการในการคุ้มครองพยาน โดยทั่วไป เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 6¹⁶ ประกอบ

¹⁴ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองและค่าตอบแทนพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548

ข้อ 6 การร้องขอความคุ้มครองจากศาล ให้ร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจชำระคดีหรือศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่ที่บุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองมีที่อยู่

หากเป็นกรณีเร่งด่วนและการร้องขอต่อศาลตามวรรคหนึ่งจะเกิดความไม่ปลอดภัยแก่พยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง จะร้องขอต่อศาลอาญาก็ได้

¹⁵ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองและค่าตอบแทนพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548

ข้อ 7 ให้ศาลไต่สวนคำร้องขอตามข้อ 6 เป็นการลับและให้เฉพาะบุคคลดังต่อไปนี้ไม่มีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดี

- (1) ผู้ร้อง
- (2) ทนายความของผู้ร้อง
- (3) พยานและบุคคลที่ได้รับอนุญาตจากศาล

บรรดาถ้อยคำสำนวนและเอกสารอื่นซึ่งได้มาจากการไต่สวนให้แยกต่างหากจากสำนวนหลักเป็นสำนวน คพ. .../25.. และให้ถือเป็นความลับ ส่วนสิ่งของอย่างอื่นให้ทำบัญชีรายละเอียดรวมเข้าไว้ในสำนวนดังกล่าว

¹⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

มาตรา 6 บัญญัติว่า ในกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณีอาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย

การแจ้งและวิธีการที่เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นจะให้ความคุ้มครองแก่พยานตามคำขอ และการสิ้นสุดลงซึ่งการคุ้มครองตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดโดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองและค่าตอบแทนพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 9¹⁷ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1) จัดให้มีมาตรการปกปิดไม่ให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลที่สามารถระบุตัวพยานได้

2) การจัดสถานที่อยู่ใหม่ให้ปลอดภัย

3) ทำคำร้องเป็นหนังสือให้หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานเข้ามาคุ้มครองพยาน เช่น กระทรวงยุติธรรม พนักงานสอบสวน หรือหัวหน้าสถานีตำรวจที่รับผิดชอบคดีที่มีการร้องขอให้คุ้มครองพยาน หรือที่บุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองมีที่อยู่ หน่วยงานคุ้มครองพยานของกระทรวงมหาดไทย หรือเจ้าพนักงานอื่น ตามที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้เจ้าพนักงานดังกล่าวจัดให้มีการคุ้มครองต่อไป และในกรณีจำเป็นเร่งด่วน อาจมีการประสานงานแจ้งคำสั่งดังกล่าวไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องทางโทรศัพท์ หรือโทรสารก่อนก็ได้

4) ดำเนินการอื่นใดตามที่ศาลเห็นสมควร

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ในเรื่องหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการคุ้มครองพยาน ได้แก่ องค์การสหประชาชาติ ได้มีปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาและการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าวให้แก่ องค์การศาล และองค์กรของฝ่ายบริหารในการคุ้มครองสิทธิ กล่าวคือ

(1) การจัดวางมาตรการที่จำเป็น เพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการชดเชย เยียวยา โดยผ่านวิธีพิจารณาที่รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงกระบวนการนั้นได้ง่าย รวมถึงผู้เสียหายพึงได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องการชดเชย เยียวยาผ่านองค์กร ดังกล่าวด้วย

การคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึงการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง

¹⁷ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองและค่าตอบแทนพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548

ข้อ 9 วิธีกรคุ้มครองให้ปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีมาตรการปกปิดไม่ให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลที่สามารถระบุตัวพยานได้

(2) แจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าพนักงานตามข้อ 12 ให้การคุ้มครอง

(3) ดำเนินการอื่นใดตามที่ศาลเห็นสมควร.

(2) ให้คำแนะนำแก่ผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาตั้งแต่ บทบาทหน้าที่ ขอบเขต ระยะเวลา ความคืบหน้าของการดำเนินคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่เกี่ยวข้องกับ อาชญากรรมร้ายแรง และกรณีที่ผู้เสียหายต้องการทราบข้อมูลเหล่านั้น

(3) จัดการให้ผู้เสียหายได้แสดงความคิดเห็น และความรู้สึกและให้ข้อเท็จจริง ซึ่งจะต้องมี กระบวนการที่รับฟังผู้เสียหายนั้นเกี่ยวกับความเสียหาย ที่ผู้เสียหายได้รับ โดยเป็นไปตามระบบ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศนั้น ๆ และโดยไม่เป็นการล่วงเกินสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

(4) จัดให้มีการช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย ตามสมควรโดยผ่านกระบวนการทางกฎหมาย

(5) จัดมาตรการที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหาย คุ้มครองความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหาย ตามความจำเป็น ตลอดจนให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหาย รวมทั้งครอบครัว และพยานของฝ่ายผู้เสียหายนั้น ให้ปลอดภัยจากการข่มขู่หรือการแก้แค้น

(6) จัดการทางคดีและการบังคับตามคำสั่งหรือคำพิพากษา เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยา ตามกฎหมาย โดยไม่ชักช้าและจะต้องหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความชักช้าที่ไม่มีเหตุจำเป็นนั้น

ในส่วนกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ได้กำหนดให้พนักงานอัยการของรัฐมีหน้าที่ที่ จะต้องจัดให้มีการคุ้มครองพยาน โดยอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่ดังนี้

(1) จัดให้มีการออกเอกสารที่เป็นเครื่องมือยืนยันตัวบุคคล เช่น บัตรประชาชน บัตรอื่น ๆ ใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ ทะเบียนบ้าน หนังสือเดินทาง รวมถึงหลักฐานทุกชนิดที่จะทำให้พยานและ ครอบครัวกลายเป็นคนใหม่ ที่ไม่มีใครรู้จักและสงสัยว่าเดิมเคยเป็นใคร และไม่สามารถตรวจสอบได้จาก หลักฐาน

(2) จัดหาที่อยู่ให้เป็นการชั่วคราว

(3) จัดให้มีการขนย้ายเครื่องเรือนและของใช้ของพยานและครอบครัว

(4) จัดให้มีเงินอุดหนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของพยานและครอบครัวตามความจำเป็น

(5) ให้ความช่วยเหลือพยานให้ทำงานทำเพื่อหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว

(6) ห้ามให้เจ้าหน้าที่รัฐที่ล่วงรู้ถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงตัวพยานเป็นบุคคลใหม่เปิดเผยถึง ตัวตนเดิมของพยานและครอบครัว

อีกทั้ง สำนักงานอัยการของสหรัฐก็ได้จัดตั้งหน่วยงานช่วยเหลือผู้เสียหาย และพยาน The Victim-Witness Assistance Unit (VWAU) ขึ้น เพื่อรับประกันว่าผู้เสียหายและพยานจะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็น ธรรม และเคารพต่อเกียรติศักดิ์ศรีและความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหาย

กฎหมายของประเทศอังกฤษ ในเรื่องของหน่วยงานที่คุ้มครองพยานนั้น เป็นหน้าที่ของพนักงาน ตำรวจที่จะต้องทำหน้าที่ในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมและตำรวจ ค.ศ. 2005 (Serious Organized Crime and Police Act 2005) ได้กำหนดให้ความคุ้มครองพยานเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับการก่ออาชญากรรมอย่างร้ายแรงซึ่งการคุ้มครองดังกล่าวจะต้องสมควรแก่เหตุ ดังนี้

(1) ผู้ให้ความคุ้มครองอาจทำการจัดการตามที่เขาเห็นเหมาะสมสำหรับวัตถุประสงค์ในการปกป้องบุคคล

(2) ผู้ให้ความคุ้มครองต้องกระทำไปโดยความเหมาะสมที่จะกระทำเช่นนั้น

(3) ผู้ให้ความคุ้มครองต้องคำนึงถึงความสามารถของพยาน และบุคคลใกล้ชิดที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไปอันอาจเกิดขึ้นจากการเข้าสู่การคุ้มครองพยาน

กฎหมายของประเทศเยอรมนีได้กำหนด องค์กรผู้รับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน คือ องค์กรศาล อัยการ และตำรวจ ซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายตำรวจ (Police Law) ถือเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการคุ้มครองพยาน โดยกฎหมายดังกล่าวได้ให้อำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน อีกทั้งยังดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานได้หลายขั้นตอน และความจำเป็นที่จะต้องมีการคุ้มครองโดยเฉพาะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของต่างประเทศ และกฎหมายของประเทศไทยนั้น ซึ่งกฎหมายของประเทศไทยในการดำเนินการคุ้มครองความปลอดภัยดังกล่าวจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ที่จะได้รับการคุ้มครอง หรือผู้มีอำนาจให้ความยินยอมแทนด้วย ซึ่งอาจมีบางกรณีที่มายื่นคำร้องขอการคุ้มครองพยานต่อศาล ปรากฏว่าศาลที่ได้รับคำร้องยังไม่คุ้นเคยกับการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จึงอาจเกิดเป็นปัญหาว่าศาลดำเนินการอย่างไรให้ชัดเจน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ประการแรก กรณีคุ้มครองพยานโดยทั่วไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองและค่าตอบแทนพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ต้องจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคล ซึ่งประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ โดยทางปฏิบัติหากศาลพิจารณาเห็นควรใช้มาตรการทั่วไป ในการคุ้มครองพยาน ศาลจะต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานต่าง ๆ หรือหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองพยานเข้ามาดำเนินการคุ้มครองพยาน เพราะศาลไม่มีบุคลากรหรือหน่วยงานในการปฏิบัติดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุให้พยานไม่ได้รับความคุ้มครองโดยทันที เพราะลักษณะของการดำเนินการเป็นการที่ศาลทำการ

ประสานงานกับเจ้าพนักงาน โดยการแจ้งคำสั่งศาลไปยังหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองพยาน โดยที่หน่วยงานนั้นไม่มีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล เพราะกฎหมายไม่ได้กำหนดหน้าที่ไว้แต่อย่างใด

ดังนั้น เพื่อให้มีหน่วยงานเข้ามารองรับและดำเนินการกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้คุ้มครองพยาน และการคุ้มครองพยานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนเห็นว่า ควรกำหนดว่าหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบในการคุ้มครองพยานไว้ในกฎหมายให้ชัดเจนว่า กรณีที่ศาลมีคำสั่งเห็นควรให้คุ้มครองพยานบุคคล ให้เป็นหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาล

ประการที่สอง กรณีจำเป็นที่จะต้องให้ความคุ้มครองพยาน ตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดว่า กรณีจำเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีอำนาจจัดให้ใช้มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน (รวมถึงศาลด้วย) อาจขอให้เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองพยาน ตามความจำเป็นก็ได้ และเมื่อพิจารณาตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองและค่าตอบแทนพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ได้กำหนดว่า หากเป็นกรณีเร่งด่วน ให้บุคคลดังกล่าวสามารถร้องขอต่อศาลอาญาได้ แต่มิได้กำหนดให้หน่วยงานอื่น ๆ หรือเจ้าพนักงานตำรวจ เข้ามาคุ้มครองพยานก่อน

ทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และระเบียบดังกล่าว มิได้มีการบัญญัติถึงเรื่องการดำเนินการว่าควรจะทำอย่างไรในกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องมีการคุ้มครองพยาน หากศาลพิจารณาเห็นว่าเป็นกรณีจำเป็นจะสามารถดำเนินการ หรือใช้มาตรการอื่นใดนอกเหนือจากการขอให้เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองพยานได้หรือไม่ กรณีนี้จะเห็นว่า กฎหมายกำหนดเพียงว่าในกรณีจำเป็นศาลอาจขอให้เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองพยานเท่านั้น แต่ก็ไม่ได้อำนาจศาลที่จะดำเนินการอื่นใดอีก

ดังนั้น จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ศาลไม่สามารถดำเนินการ หรือใช้วิธีการในการคุ้มครองพยานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะกฎหมายทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวไม่ได้ให้อำนาจของศาลในการให้ความคุ้มครองโดยเร่งด่วนไว้ ถึงแม้ว่าจะมีกรณีที่จำเป็นที่ควรจะต้องมีการคุ้มครองพยาน เพราะอาจจะเกิดอันตรายแก่พยานได้ อีกทั้งในกรณีที่ร้องขอให้เจ้าหน้าที่เข้ามาคุ้มครองพยาน ซึ่งในบางครั้งกว่าที่จะร้องขอเจ้าหน้าที่เข้ามาคุ้มครองพยานได้นั้นก็ใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าเจ้าหน้าที่จะเข้ามาคุ้มครอง จึงการส่งผลกระทบต่อพยานที่จะได้รับอันตรายได้ เนื่องจากการกำหนดบทบัญญัติดังกล่าวไม่มีความเหมาะสมที่จะช่วยทำให้การคุ้มครองพยานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้เขียน เห็นว่าควรที่จะกำหนดเพิ่มเติม ในกรณีจำเป็นให้ศาลสามารถสั่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการคุ้มครองพยานไปพลางก่อน ที่เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่น จะเข้ามาให้ความคุ้มครอง

พยาน หรือก่อนที่ศาลจะรับฟ้องคดีไว้พิจารณาได้ โดยอาศัยบทบัญญัติตามข้อ 12 ของระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองและค่าตอบแทนพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ที่กำหนดให้ศาลแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าพนักงานต่อไปนี้เป็นผู้คุ้มครอง คือ สำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรมสอบสวนคดีพิเศษกระทรวงยุติธรรม พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร โดยที่การคุ้มครองพยานนี้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นมาตรการคุ้มครองพยานที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ก็ได้ เช่น ตามหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานของกฎหมายต่างประเทศที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เนื่องจากเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการคุ้มครองพยาน หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เห็นความสำคัญ และความจำเป็นของการคุ้มครองพยาน พยานนั้นอาจถูกข่มขู่คุกคาม ซึ่งอาจส่งผลให้พยานไม่สามารถมาให้ข้อเท็จจริงต่อศาลได้